

ÖSKÜ KÖZSÉG

„ÚJ” TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

ÉS

„ÚJ” TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖK

VI. TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

VÉLEMÉNYEZÉSI TERVDOKUMENTÁCIÓ

MEGBÍZÓ:
Öskü Község Önkormányzata
8191 Öskü, Szabadság tér 1.

2019. július

ÖSKÜ KÖZSÉG

„ÚJ” TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

ÉS

„ÚJ” TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖK

Dokumentációk:

I. MEGALAPOZÓ VIZSGÁLATOK

II. TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

III. TELEPÜLÉSSZERKEZETI TERV

IV. HELYI ÉPÍTÉSI SZABÁLYZAT

V. ALÁTÁMASZTÓ JAVASLATOK

VI. TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

VII. KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS

2019. július

TERVEZŐK:

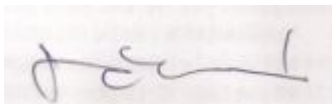

Pápai Építész Stúdió Kft.
8500 Pápa, Eötvös u. 24.
Mezei László okl. építésmérnök
TT/É 19-0006

TÁJOLÓ-TERV Kft.
1074 Budapest, Rottenbiller u. 24.
Auer Jolán vezető terület- és településtervező
településrendezési zöldfelületi
és tájrendező vezető tervező
TT1,TK/1, TR 01-5003

Pisák Brigitta
okl. tájépítésmérnök
TÁJOLÓ-TERV Kft.

Dr. Tankó Károly régész (szakértői nyilvántartási szám OKM 289/2008)

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS, ELŐZMÉNYEK	5
1 Örökségvédelmi vizsgálat	6
1.1 A település történeti, tájtörténeti leírása	6
1.2 A település régészeti öröksége	9
1.2.1 A település régészeti örökségének felmérése terepbejárással	9
1.2.2 Védett régészeti lelőhelyek	11
1.2.3 Nyilvántartott régészeti lelőhelyek	12
1.2.4 Régészeti lelőhelyek részletes ismertetése	13
1.2.5 A régészeti lelőhelyek térképi ábrázolása	13
1.3 A védett műemléki értékek	14
1.3.1 A világörökségi és a világörökségi várományos helyszínek és területek	14
1.3.2 Az országos építészeti örökség elemei	14
1.4 A helyi jelentőségű védett vagy védelemre érdemes építészeti örökség	16
1.4.1 Településszerkezet	16
1.4.2 Telekstruktúra, utcavonalvezetés	17
1.4.3 Utcaképek	18
1.4.4 A helyi építészeti örökség települési értékleltára	21
NYILATKOZATOK	23

BEVEZETÉS, ELŐZMÉNYEK

Öskü Község Önkormányzata az 15/2018. (III.13.) Kt. határozatában döntött a Településfejlesztési koncepció (továbbiakban: TFK) és az új településrendezési eszközök (továbbiakban: TRE) készítéséről. Új településrendezési eszközök a Településszerkezeti terv (továbbiakban: TSZT), a helyi építési szabályzat (továbbiakban: HÉSZ) és annak rajzi mellékletét képező Szabályozási tervek (továbbiakban: SZT). A TRE a teljes közigazgatási területre készül, a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI.8.) kormányrendelet mellékleteiben szereplő tartalommal.

A tervezési feladatokkal az Önkormányzat a Pápai Építész Stúdió Kft.-t bízta meg. A TFK, valamint a TRE készítése egymást követően történik.

A TFK és a TRE megalapozásához közös Megalapozó vizsgálatok készülnek. A Megalapozó vizsgálatokkal párhuzamosan készül jelen Települési örökségvédelmi hatástanulmány vizsgálati munkarészei is —aktualizálva az Értékleltárt is. A Települési örökségvédelmi hatástanulmány a régészeti örökség és a műemléki érték védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet mellékletében szereplő tartalommal készül.

A TAK-ot és a TKR-t Öskü Önkormányzata 2017. novemberében elfogadta.

A megbízás keretében elkészülő tervezési feladatok az alábbi kötetekben kerültek/kerülnek dokumentálásra:

- I. Megalapozó vizsgálatok
- II. Településfejlesztési koncepció
- III. Településszerkezeti terv
- IV. Helyi építési szabályzat
- V. Alátámasztó javaslatok
- VI. Települési örökségvédelmi hatástanulmány
- VII. Környezeti értékelés

A TFK és a TRE a 314/2012. (XI.8.) kormányrendelet szerinti ún. teljes eljárással kerül egyeztetésre.

Jelen tervdokumentáció

Öskü Község „új” településfejlesztési koncepciójának és településrendezési eszközeinek elkészítése.

VI. TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

c. Véleményezési tervdokumentáció.

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

BEVEZETÉS

A régészeti örökség és a műemléki érték védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 83.§ (1) a) pontja rendelkezik arról, hogy Települési örökségvédelmi hatástanulmányt „a Kötv. 85/A. §-ában meghatározott esetekben a településfejlesztési koncepció vagy a településrendezési eszköz megalapozó vizsgálata keretében” kell elkészíteni. A kormányrendelet 14. melléklete tartalmazza a Települési örökségvédelmi hatástanulmány (továbbiakban: TÖHT) tartalmát. A kormányrendelet 83.§ (2)-(4) bekezdései pontosítják, hogy a TÖHT mely munkarészei készítenők el, ha településfejlesztési koncepció, vagy ha településrendezési eszköz megalapozó vizsgálata keretében, illetve ha településképi rendelet védelmi előírásaihoz készült.

Öskü város esetében egymást követő, folyamatos tervezés keretében került/kerül sor új településfejlesztési koncepció (TFK) és új településrendezési eszközök (TRE: TSZT és HÉSZ) készítésére.

Jelen Települési örökségvédelmi hatástanulmány és az értékleltár együttesen szolgálja az előbbieken felsorolt településfejlesztési-, és településrendezési eszközök megalapozását, ill. a rendezés során tervezett változások hatáselemzését, és az értékvédelmi tervet.

1 ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1 A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETI, TÁJTÖRTÉNETI LEÍRÁSA

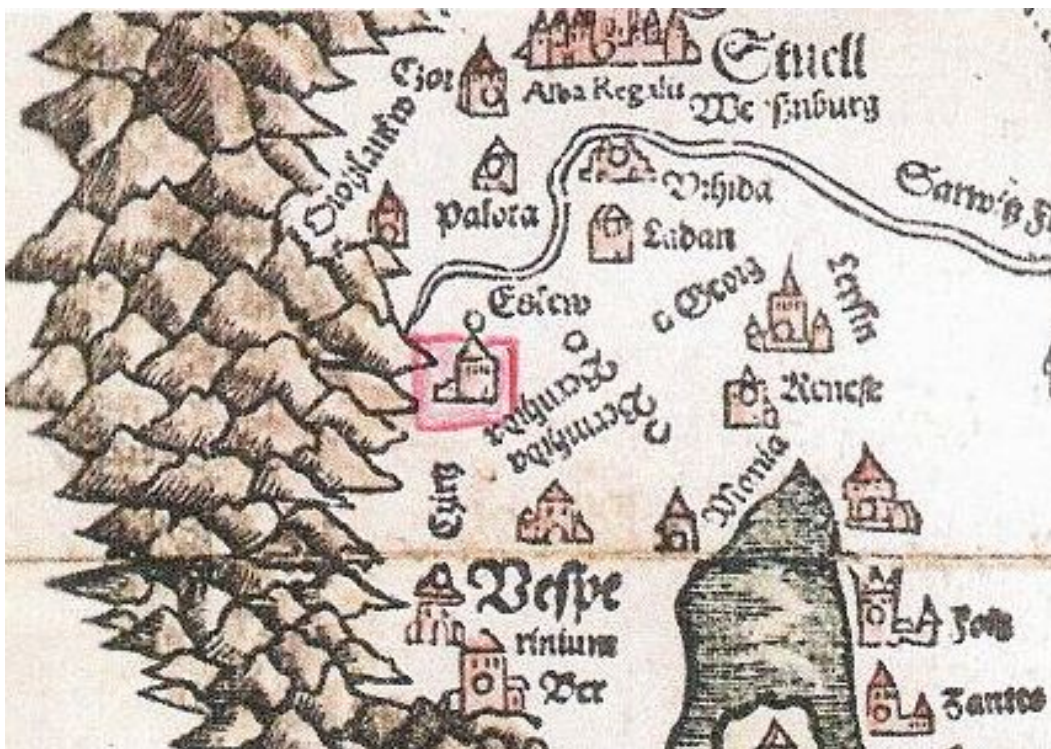
Nevét az „ős” szóból származtatják, melyhez utótagként a várát jelentő „kö” fogalmat kapcsolták. A falu keletkezését a 11–12. századra teszik. Ősi magyar falu, melyet az Ósbő nemzetség mint várépítésre alkalmas területet kapta. Határából római, avar és népvándorlás korabeli tárgyak kerültek elő. Öskü nevét először egy 1082-es okirat említi I. László király idején „Villa Ees”, majd „Eös” néven, 1461-ben az Újlaki család itt építi fel várát. Az Újlaki-vár kőből épült, a falu neve pedig „Eőskő” lett. A vár oszlopának darabját, ablakkereteit 1962 tavaszán vízvezeték építéskor találták meg.

¹Már a római korban is lakott volt a vidék, bizonyítékként szolgál erre az, hogy a környéken számos római kori településre utaló leletet találtak, valamint az, hogy két obsit-plakett is előkerült (melyet római legionáriusok kaptak, miután letöltötték szolgálati idejüket és a környéken telepedtek le). Továbbá az Aquincumot és Savariát összekötő híres római hadiút is itt húzódott, egy feltételezett őrtorony társaságában, aminek a romjaira az Árpádok korában, román stílusú kerek kápolnát építettek.

A település első írásos említésével 1082-ben találkozhatunk, Villa Es alakban, így a falu keletkezése a XI-ik századra tehető. Avar kori sírmezőt is feltártak a község határában, majd a honfoglalás idején is letelepedtek a környéken az őseink: Ósbő vezér kapta meg a területet. Erről, Anonymus írása is bizonyítékkal szolgálhat számunkra, mely szerint a vidéket az Ósbő nemzetség „szállta” meg. A falu ismert tulajdonosai: Rozgonyi, Újlaky, Zichy családok.

A község ikonikus jelképe a Kerektemplom, amely Rómer Flóris, a magyar régészet atyja szerint ez a korábbi vár egyik tornyából kialakított templom lehet. Tény, hogy a község területén a 1439-ben, 1465-ben és 1488-ban született középkori források által Castellum Eskew néven említett vár állt. Azonban a Kerektemplom vár részeként való meghatározása egyelőre nem igazolható, e tekintetben további régészeti kutatások szükségesek. A Kerektemplom (rotunda) építésének idejére vonatkozóan ugyanis több teória létezik. Római kori őrtoronyból kialakított templom, 11-13. századi román kori épület és 17. századi temetőkápolna egyaránt felvetődött már lehetőségként. Castellum Eskew azonban valószínűleg nem itt, hanem a község délnyugati szélén, a templomtól messze állt.

¹ Forrás: <http://osku.gportal.hu/gindex.php?pg=4085893&nid=5913749>

Részlet az Ösküt is ábrázoló 1528-ban készített Lázár féle térképből.

Az 1528-ban készített Lázár féle ábrázolás nagy valószínűséggel a Kerek őrtoronynak, és az Újlaky várkastélynak köszönhető, a kettő összekapcsolása minden bizonnyal elbátortalanítja a történészeket, hisz valóságos fizikai kapcsolatra utaló jelek nem találhatók. Az Újlaky várkastély első írásos említése 1426-ban történt. Az őrtorony lehetett a vár kápolnája, de Öskü önálló egyháza ezekből az időkből még nem ismert és a környező falvakban leányegyházként sem említik.

Miután 1439 körül elkezdődött a palotai vár építése katonai jelentőségét fokozatosan elveszti. A törökök a várat lerombolták, csupán az 1962-es vízvezeték építéskor talált néhány oszlopdarab emlékeztet a hajdani erődítményre. Koppány Tibor szerint az Újlaki várkastély nem a kerektemplom körül, hanem mellette, a Basalának nevezett, egykor a patak felduzzasztott vizével körülvett kis dombon állt.

A török időkben lakatlan pusztá lett, ahová 1650-től a birtokos Zichyek (Zichy István győri kapitány) németeket hoztak be. 1708-ban a község lakosságát elűldözték Rákóczi kurucjai. 1718-ban 20 szlovák család Pozsony és Besztercebánya környékéről települt ide (Pavelkák és Hornyákok). Ez évtől a lakosok tanítót is tartottak. 1721-től „vegyes gyülekezet” néven találunk bejegyzést. Az új hazát talált telepeseeknek az állattenyésztés, földművelés, mészégetés, fuvarozás, fafeldolgozás, malomipar, kézművesség adta a megélhetést. 1756-ban különböző vallási problémák miatt vizsgálatot tartottak, melyet Jankovics László és Grmanecz István vezetett le. 1785–86 között, II. József rendelete idején felépült az evangélikus templom kőből fagerendákra cserépfedéssel. Kereszttel díszített tornya fazsindelyes. A népesség száma 1785-től (946 fő) folyamatosan emelkedik.

A kezdeti nehézségek leküzdésének szép bizonyítékeként kell gondolnunk a Péti-szőlőhegyben 1767 évben kezdődött szőlőtelepítésre. A település hitélete a kor követelményeinek megfelelően alakult. A katolikus vallást követők számára a felújított kerek templom állt rendelkezésre, míg az evangélikus vallásúak 1785-ben új templom építésébe kezdtek, mely végleges mai formáját 1860-ban érte el. Az új katolikus templom 1847-ben épült.

A település híres szülöttje Tasner Antal, aki gróf Széchenyi István személyi titkára (1833–1848), majd a Lánchíd Társaság titkára volt. Emléktábla jelzi az átalakított szülői házat, melyben általános iskola működik, és az iskola Tasner Antal nevét viseli.

Öskü történelmét Ila Bálint-Kovacsics József (Veszprém megye helytörténeti lexikona. II. Bp., 1988.) a 307-308 oldalakon az alábbiak szerint foglalja össze:

A középkorban a falu az Újlaki család kezén volt. 1488-ban állami adója tíz forint. Területén erődítmény (castellum) állott, azonban Palota mellett gyorsan elvesztette jelentőségét; a XVI. századra már pusztá, habár mint ilyen két

évszázad múlva is emlegetik az összeírások. Maga a falu sem élte sokkal túl a mohácsi csatavesztést, mindjárt 1526 után elnéptelenedett és csaknem két évszázadon keresztül prédiom. Palota várához tartozott s ennek őrsége használta. Az adománylevélben, mellyel Zichy István győri kapitány 1650-ben Palotát királyi adományban elnyerte, fel van ugyan sorolva, mint annak tartozéka, de az úrbéri összeírásokból továbbra is hiányzik. Területét Szent István és Vilonya bérlik és legeltetésre használják. Amikor Heister csapatai elvonulása után megindul a Zichyek nagy telepítő akciója, Öskübe először németeket szállítottak, akik a mentesség lejárta után elszéledtek. 1718-ban a földesúr Szabó János szabadosnak adja ki megtelepítésre. 20 gazdát kell telepítenie a privilégiumban foglalt feltételek mellett. Ekkor szállják meg Besztercebánya környékéről, valamint Pozsony és Nyitra megyékből érkező szlovák jövevények. Kezdetben nehezen férnek meg a szomszédokkal. Az 1737., 1743. és 1746. években kelt kontraktusok szerint az új telepesek kilencedkötelesek, az 1760. évi szerződésben ez a kötelezettség megszűnik és a szabadmenetelű kolonusok árendás hospesekké válnak, akik minden terhüket árendával váltják meg és egyben az urasági regáliákat is bérlik. (A tizedet a veszprémi püspöknek megadják.) Birájukat szabadon választhatják, az uraság tisztjei jelenlétében. Fontos pontja az urbáriumnak, hogy a gazdák nem tarthatnak tetszésük szerint birkákat, csak annyit, hogy azzal az igás állatok legeltetését ne veszélyeztethessék.

A szerződés hatására újabb családok érkeztek, Öskü feltöltődött elsősorban szlovák jövevényekkel s alig egy félévszázad alatt népessége csaknem ezres lélekszámot ért el. Az úr jurisdikciója alatt állanak; jogszolgáltatási fórum a Zichy család palotai úriszéke. A Besztercebánya vidékéről érkezett szlovákok az ev., a többiek a r.k. hitet követték. Mindkét felekezet anyaegyházat alkotott.

Egy ideig pápisták és luteránusok közösen tartottak mestert, 1774-ben már két tanító van. Az ev. iskolázás kezdete 1717.

A nép egyik megélhetési forrása a földművelés. A határ szűk, kövecses, csak egy nyomást szánhatnak, további nyomásokat Pét, Bánta és más prédiomokban vesznek bérbe. Rétjük és legelőjük elégséges, azonban a század közepére elterjedt a szlovákok között a juhászat, ami elvette a legelőt az igás állatoktól. Fontos haszonvételi forrás a pálinkafőzés. Vannak a szlovákok között kézművesek, szekrényeket, hombárokat és ágyakat készítő iparosok. A tési bükkösben e célra az uraságtól faanyagot vásárolhatnak, saját határukban pedig deszkametsző malom működik.

Igen elterjedt a mészégetés - az úr tizedet szed utána - és a meszet az ország különböző vidékeire szállítják eladás céljából. Fényes jegyzi fel, hogy a határában levő ingoványos vízfolyást keresztülvágták és most ennek vize a falun folyik át. Helyben főzött jó söre nevezetes. Termelvényeiket a veszprémi piacon értékesítik.

Fényes Elek szerint 1836-ban még „tót falu”. A szlovák lakosság, amely a faluban is magyarokkal keverve élt, a színmagyar környezetben a XIX. század folyamán magyarrá lett s az 1890. évi népszámlálás már csak 16 szlovák nyelvűt tüntet fel.

Öskü fejlődése 1920 után Pét fejlődésével kapcsolatban vett nagyobb lendületet. Összefügg fejlődése a katonai népesség emelkedésével is. A honvédelmi minisztérium a hajmáskéri birtokával határos területén katonai gyakorlóteret létesített. 1935-ben a honvédelmi kincstárnak 5221 (621 szántó), a község „közbirtokosságának” 819, „Újbirtokosságának” 459, „Zsellérbirtokosságának” 224 hold legelő és erdő birtoka volt. A parasztság jelentős része kis- és középparaszt, egyharmada öt holdon aluli birtokos, 20 holdon felüli mindössze kilenc volt a felszabadulás előtt.

Keresőinek száma 1941-ben 870 fő, melynek 77%-a mezőgazdaságból, 18%-a iparból és bányászatból élt.

A lakosság gyors fejlődését, az iparúzókat szaporodását, a közeli várpalotai és péti ipari üzemek fejlődése magyarázza.

A község területe 1857-ben 5764 kat. h. volt. Bala pusztának Várpalotától, Bánta pusztának Hajmáskértől, újabban a Péti szőlőknek (303 kat. h.) Várpalotától való át csatolása jelentékenyen megnövelte a község területét, amely így 1949-ben 8390 kat. h. lett.

A község jellegzetes épülete a kerek kápolna, melyet az Újlakiak várának donzsonjából² alakították át a XVIII. század végén.

² öregtorony

1.2 A TELEPÜLÉS RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGE

1.2.1 A település régészeti örökségének felmérése terepbejárással

A vizsgálat alá vont terület Veszprém megyében, Öskü község közigazgatási egysége.

A jelen örökségvédelmi hatástanulmány a jogszabályi kereteknek megfelelő tartalommal, különösen a Kr. 14. mellékletében foglaltakat figyelembe véve készült. Ennek alapján a hatástanulmány tartalmát, valamint az alkalmazott módszereit alapvetően meghatározza, hogy a településrendezési eszközök tervezett módosítása örökségvédelmi szempontból milyen kockázattal járt.

Az értékvizsgálat során alkalmazott módszerek

A vizsgálat során alkalmazható módszerek a következők:

- (1) Az előzetesen ismert régészeti lelőhelyek adatainak felkutatása:
Az adattári, szakirodalmi, térképészeti, levéltári adatgyűjtés, a közhiteles lelőhelyadatok lekérdezése, valamint ezek összehasonlító vizsgálata és bemutatása.
- (2) Prediktív modell eredményeire való támaszkodás:
Amennyiben ilyen modell az adott település relációjában elkészíthető vagy korábban már készült és rendelkezésre áll.
- (3) Régészeti terepbejárás:
A település régészeti örökségének terepbejárással kell megvalósítani.
- (4) A lelőhely állapotában maradandó változással nem járó műszeres lelőhely-, illetve leletfelderítés, amely itt a régészeti terepbejárás során, indokolt esetben fémkereső műszer alkalmazását jelenti.

A jelen örökségvédelmi hatástanulmány készítése során az adattári, szakirodalmi, térképészeti, levéltári adatgyűjtésre, a közhiteles lelőhelyadatok lekérdezésére, az adatok értékelésére, továbbá légi-régészeti lelőhely-felderítésre és régészeti terepbejárásra került sor.

1.2.1.1 Kutatási előzmények

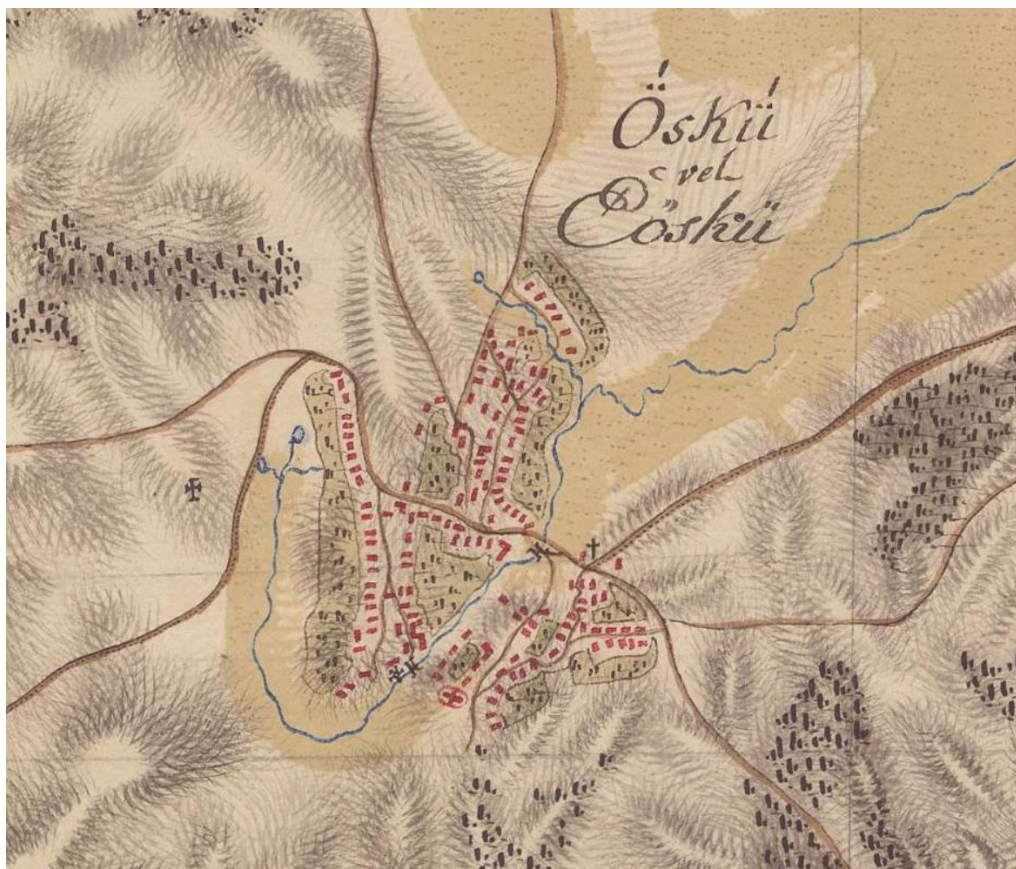
Öskü területe a múlt számos szakaszában lakott volt ezért a város határából több jelentős régészeti emlék ismert. Ugyanakkor ezek többnyire a település körülvevő, főleg mezőgazdasági művelés alatt álló, erdővel borított és a katonai lőtér területén található ingatlanokon lokalizálhatók. Belterületen pedig a sűrűn lakott és erősen beépített település, nem kedvez a régészeti kutatás lehetőségének.

Az ország régészeti értékeinek szisztematikus számbavételére vállalkozó Magyarország Régészeti Topográfiája sorozat Öskü vonatkozásában szisztematikus terepbejárásra, átfogó régészeti kutatására épülve elkészült. Ennek fényében a jelen tanulmány a Magyarország Régészeti Topográfia 2. kötetében (továbbiakban: MRT) leírtakat alapul véve készült (részletesen, szakirodalmi és levéltári hivatkozásokkal kiegészítve lásd: Éri István – Kelemen Márta – Németh Péter – Torma István: Veszprém megye régészeti topográfiája. A veszprémi járás. Magyarország Régészeti Topográfia 2. Budapest 1969, 159-165. oldal). A jelen hatáselemzés elsődlegesen az MRT valamint a Miniszterelnökség Kulturális Örökségvédelemért Felelős Helyettes Államtitkárság Nyilvántartási Hatósági Osztályának lelőhely-nyilvántartásában szereplő adatokat felhasználva készült. Itt utalni kell arra, hogy a Rainer Pál által 2006-ban készített örökségvédelmi hatástanulmányt a jelen munka készítéséhez nem sikerült fellelni.

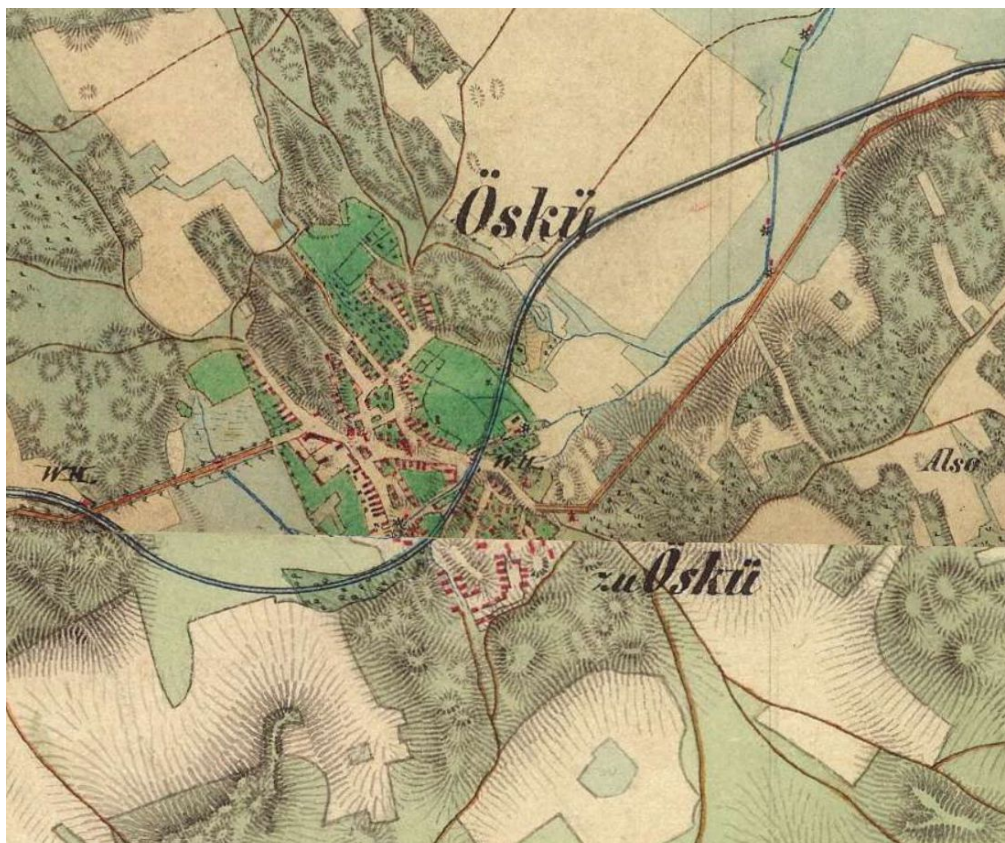
1.2.1.2 Adattári, szakirodalmi, térképészeti, levéltári adatgyűjtés

Öskü község közigazgatási területére vonatkozó régészeti adatokat a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum, a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adattára, valamint a közhiteles adatbázist működtető Miniszterelnökség tart nyilván. A rendelkezésre álló térképészeti dokumentumok közül régészeti szempontból elsősorban a katonai felmérésekre támaszkodhatunk. Az Első Katonai Felmérés 1763-1787 között készült térképlapján (1. kép) a mai településközpont szerkezetének előzményei jól kivehetők. A térképen ábrázolt történelmi halmaztelepülés forma nagyban igazodott a változatos térszintekhez és a Klubecz-patak folyásához.

Az 1806-1869 között készült Második Katonai Felmérés a korábnál már lényegesen részletesebb képet mutat a településről (2. kép). A lakott településrészt továbbra is a történelmi településmag arculata határozza meg, de már láthatóak a vasút és közútépítés következményei. Az 1869-1887 között készült Harmadik Katonai Felmérésen (3. kép) a település látható módon növekedett és a lakott részen belül további épületek létesültek.

1. kép. Öskü község határa az 1763 és 1787 között készült Első Katonai Felmérésen
(forrás: Arcanum /mapire.eu)

2. kép. Öskü határa az 1806-1869 között készült Második Katonai Felmérésen
(forrás: Arcanum /mapire.eu)

1.2.1.3 Régészeti terepbejárás

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 496/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet az újonnan beépítésre szánt területek esetén kötelező érvénnyel írja elő a település régészeti örökségének terepbejárással való felmérését.

A régészeti lelőhelylokalizációs és állapotfelmérő bejárásoknak, terepi régészeti megfigyeléseknek a nyár közepi vegetációs állapot nem kedvez ezért a későbbiekben végzett bejárás során újabb lelőhelyek ismertté válása lehetséges, a fejezet kiegészítésre kerül.

1.2.2 Védett régészeti lelőhelyek

A vizsgált területen a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 7. § 45. pontja, továbbá a 11-17 § szerint meghatározott, miniszteri rendelettel kiemelt vagy fokozott módon védetté nyilvánított történeti és kulturális jelentőségű régészeti lelőhely található.

Öskü és Pétfürdő községek közigazgatási határán található a Pétfürdő – Kikeri-tói-gát, amely a Miniszterelnökség Kulturális Örökségvédelemért Felelős Helyettes Államtitkárság Nyilvántartási Hatósági Osztályának lelőhelynyilvántartása alapján 160-121/1951 KM rendelettel kiemelt miniszteri védetség alá vont régészeti lelőhely.

1.2.3 Nyilvántartott régészeti lelőhelyek

A régészeti lelőhelyekről a Miniszterelnökség Kulturális Örökségvédelemért Felelős Helyettes Államtitkárság Nyilvántartási Hatósági Osztálya vezet közhiteles nyilvántartást. A jelen tanulmány a 2018 május 11-én kiadott adatszolgáltatást alapul véve készült.

Általános szabály, hogy a régészeti lelőhelyek pontos kiterjedése pusztán felszíni vizsgálatokkal (pl. terepbejárás) csak hozzávetőlegesen állapítható meg, továbbá a felszíni lokalizációt erőteljesen korlátozó tényezők (pl. vegetáció, beépítés, elfedés, stb.) miatt a régészeti érintettség meghatározásánál gyakran csak a korábbi, vegetáció-mentes időszakban végzett megfigyelésekre támaszkodhattunk. Fontos továbbá kiemelni, hogy a régészeti lelőhelyek helyzete és kiterjedése a jövőbeni régészeti kutatások eredményei alapján módosulhat.

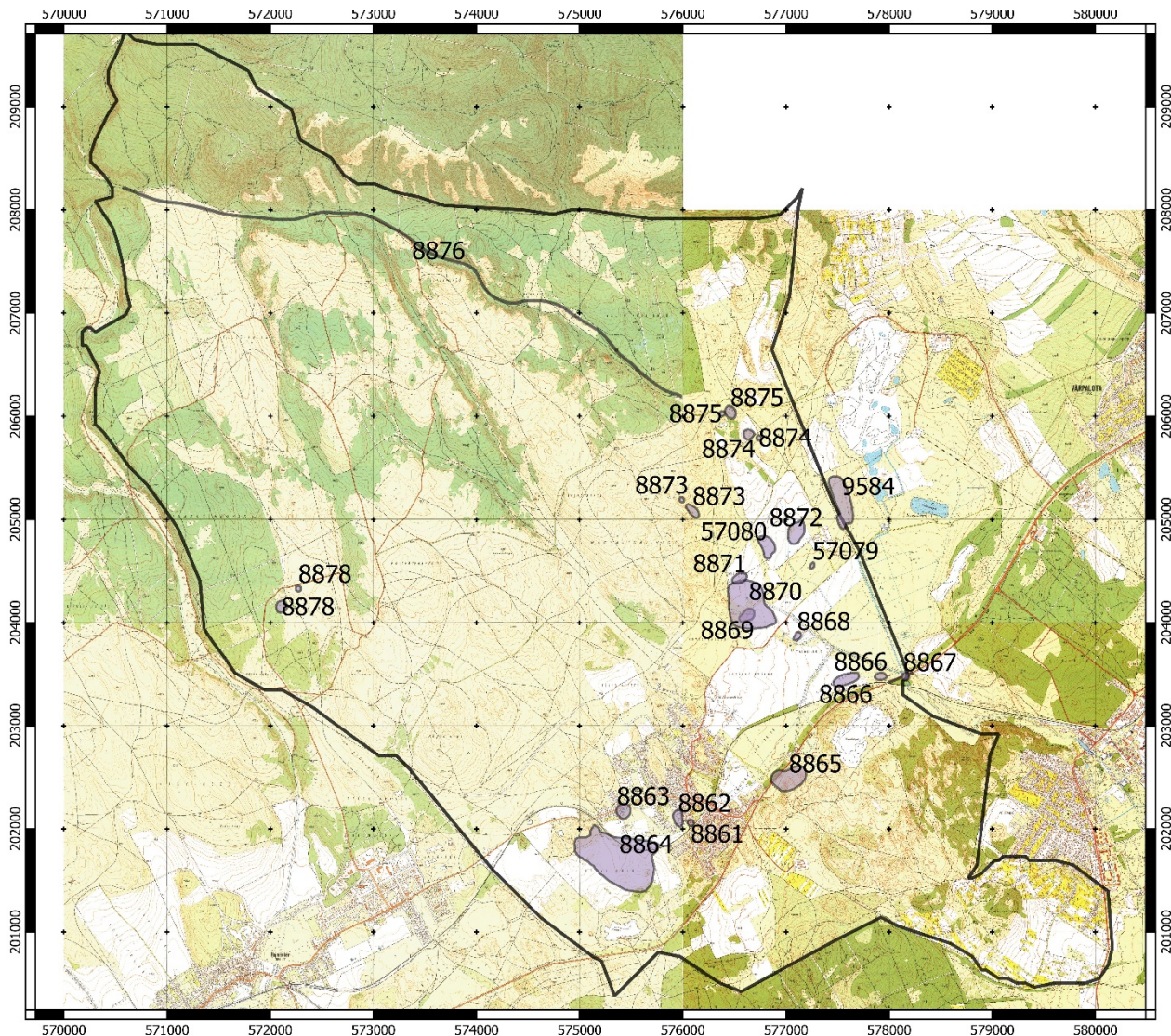
AZONSÍTÓ	LELŐHELY-SZÁM	NÉV	HRSZ	XKOOR	YKOOR
8861	1	Kerektemplom	44/1, 44/2, 49, 50, 43, 403/1	202057	576081
8862	2	Basalak	101, 93, 94, 89, 90, 91, 114, 86/1, 92/2, 92/1, 85, 81/1, 82, 83, 84, 81/2, 79/2, 63, 62/3, 65, 67, 66, 61/3, 60, 59, 56, 61/1, 1233, 77	202130	575959
8863	3	Újtelep	1360, 1382, 1383/1, 1383/2, 1367/1, 1383/3, 1351, 1338, 1339, 1342, 1343, 1314, 1304, 1305, 1306, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313	202174	575413
8864	4	Jaszencsina-tói-dűlő	091/3, 091/4, 091/5, 091/6, 091/7, 091/8, 091/9, 091/10, 091/20, 403/1, 1314, 096, 1211, 1213, 1212, 1210, 1209, 1228, 1227, 1226, 1225, 1224, 1223, 1222, 1221, 1220, 1219, 1315, 1316, 1317, 1318, 1320, 1319/1, 1322, 1326, 1329, 1330, 1216, 1215, 1214, 1217, 1319/2, 1218, 1207, 1206, 1323, 1324, 1327, 091/18, 091/11, 091/2, 091/27, 091/44, 091/45, 091/46, 091/47, 091/48	201679	575358
8865	5	Pap-föld	051/1, 051/18, 051/17, 045, 043/12	202491	577053
8866	6	Alsó-Tálok	037/4, 035/9, 035/5	203481	577914
8868	8	Felső-Tálok	028/3, 028/2, 029	203885	577119
8869	9	Aranyos-kút	010/2, 010/3, 010/9, 014	204079	576637
8870	10	Aranyos-kút II.	012, 013, 010/8, 010/9, 09, 010/1, 010/2, 010/3, 014	204273	576572
8871	11	Aranyos-kút III.	012, 013, 010/9	204429	576552
8872	12	Bántapuszta	015	204886	577119
8873	13	Agyaggödör	03	205190	575990
8874	14	Kőbánya mellett	03	205791	576737
8875	15	Kőbánya	03	206025	576382
8876	16	Római út	03	207466	573365
8878	18	Pusztaballa	03	204329	572273
57079	19	Juhászattól DNY-ra	023/2	204551	577255
57080	20	Aranyoskúti-dűlő	015	204740	576817
8867	1	Pétfürdő – Kikeri-tói-gát	02/4, 036/1, 037/4, 014, 027/13, 031	203476	578158
9584	28	Várpalota – Bánta	020/4, 037/1	205203	577541

Nyilvántartott régészeti lelőhelyek összefoglaló táblázata

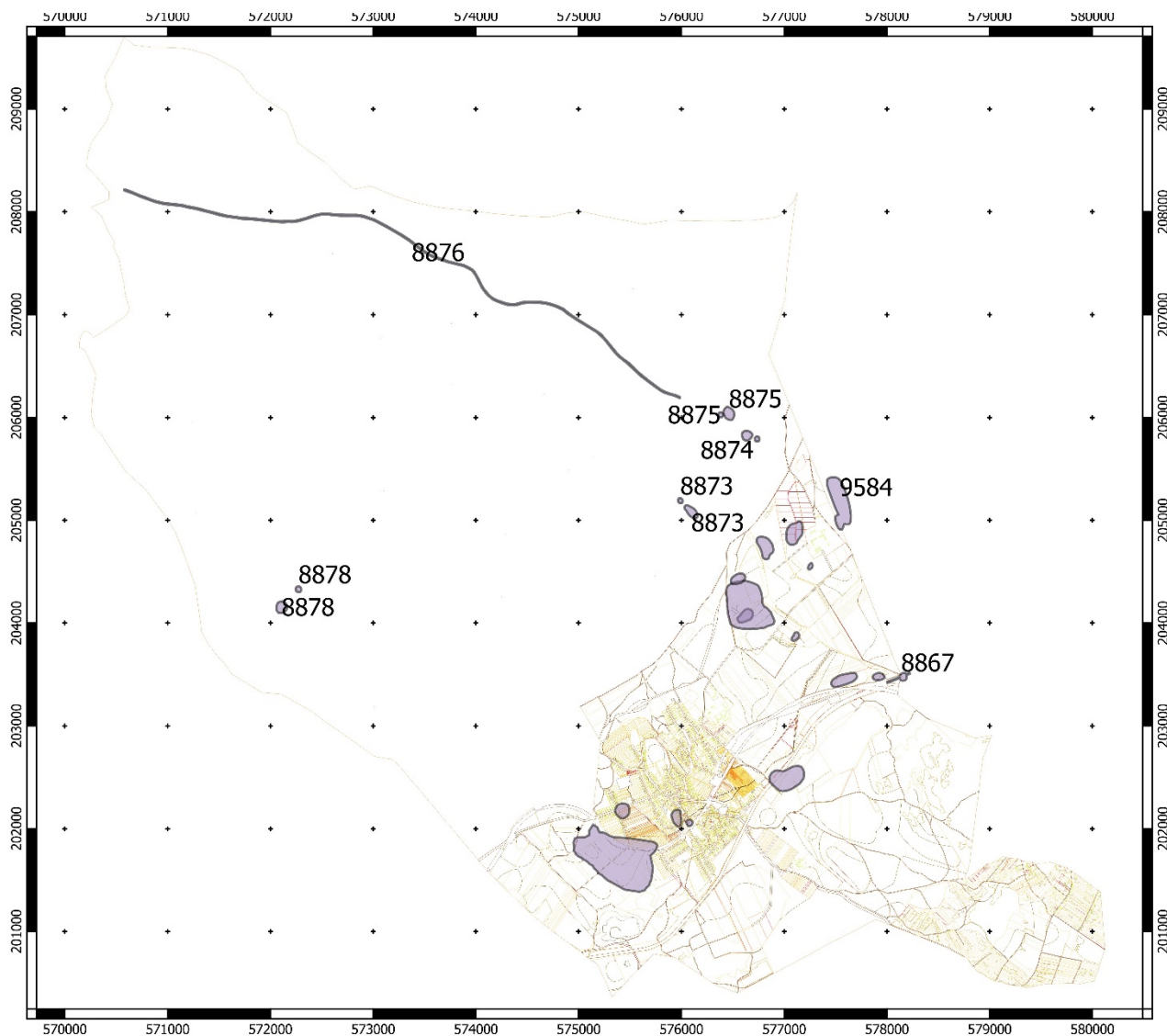
1.2.4 Régészeti lelőhelyek részletes ismertetése

A régészeti lelőhelyeket részletesen az örökségvédelmi hatástanulmány 1. mellékletét képező régészeti értékkataszter tartalmazza.

1.2.5 A régészeti lelőhelyek térképi ábrázolása

1. térkép: EOVS 53-244; 53-422; 53-424; 54-311; 54-313 térképszelvények a régészeti lelőhelyekkel

2. térkép: Szerkezeti térkép a régészeti lelőhelyekkel

1.3 A VÉDETT MŰEMLEKI ÉRTÉKEK

1.3.1 A világörökségi és a világörökségi várományos helyszínek és területek

Öskü településen nem található világörökségi és világörökségi várományos helyszín, illetve terület.

1.3.2 Az országos építészeti örökség elemei

Öskü közigazgatási területén az alábbi országos védelem alatt álló műemlékek, általános műemléki védelem alatt álló épületek és műemléki környezetek nyilvántartottak:

Műemlék neve	Műemlék címe	Törzs-szám	Azonosító	Védési ügyiratok	Érintett helyrajzi számok
R. k. templom ex-lege műemléki környezete		5549	24678		181, 77, 182, 180, 184, 178, 1536, 176, 177, 396, 133, 132, 131, 130, 1, 208
Ev. templom ex-lege műemléki környezete		5551	24681		215/2

Műemlék neve	Műemlék címe	Törzs- szám	Azonosító	Védési üggyiratok	Érintett helyrajzi számok
Romkuti duzzasztógát ex- lege műemléki környezete		5550	24682		035/9, 037/1, 037/4, 046/13, 031, 02/4, 0329/2, 0330/2, 0333/1, 027/13, 014
ún. "Basa-lak" ex- lege műemléki környezete		5548	24683		60, 66, 67, 77, 55, 68, 76, 74
Kerek kápolna	Mecset u.	5547	10130	1600-17/1951. KM, 22509/1958. ÉM 120344/1958. MM	49
ún. "Basa-lak"	Újlaki köz 2.	5548	10133	22509/1958. ÉM 120344/1958. MM	59
R. k. templom	Szabadság tér 5.	5549	10126	22509/1958. ÉM 120344/1958. MM	179
Romkuti duzzasztógát	Székesfehérvári műút	5550	10132	863-4/1953. FOM, 22509/1958. ÉM 120344/1958. MM	036/1
Ev. templom	Fő u. 10.	5551	10129	22509/1958. ÉM 120344/1958. MM	215/1
Szentháromság oszlop	Fő utca	5552	10127		181
Szt. Anna szobor	Kossuth tér	5553	10128		398
Öskü, rk.templom műemlék "műemléki környezet"	Mecset u.	6812	10131	2812/1967. OMF	42, 43, 44/2, 45, 46, 47, 50, 51, 52, 53, 403/1, 1020, 49, 1067/6, 35, 44/1, 40, 38

2. táblázat: Műemlékek

Az országos védelem alatt álló műemlékeket, általános műemléki védelem alatt álló épületeket és műemléki környezeteket részletesen az örökségvédelmi hatástanulmány 2. mellékletét képező települési értékleltár ismerteti.

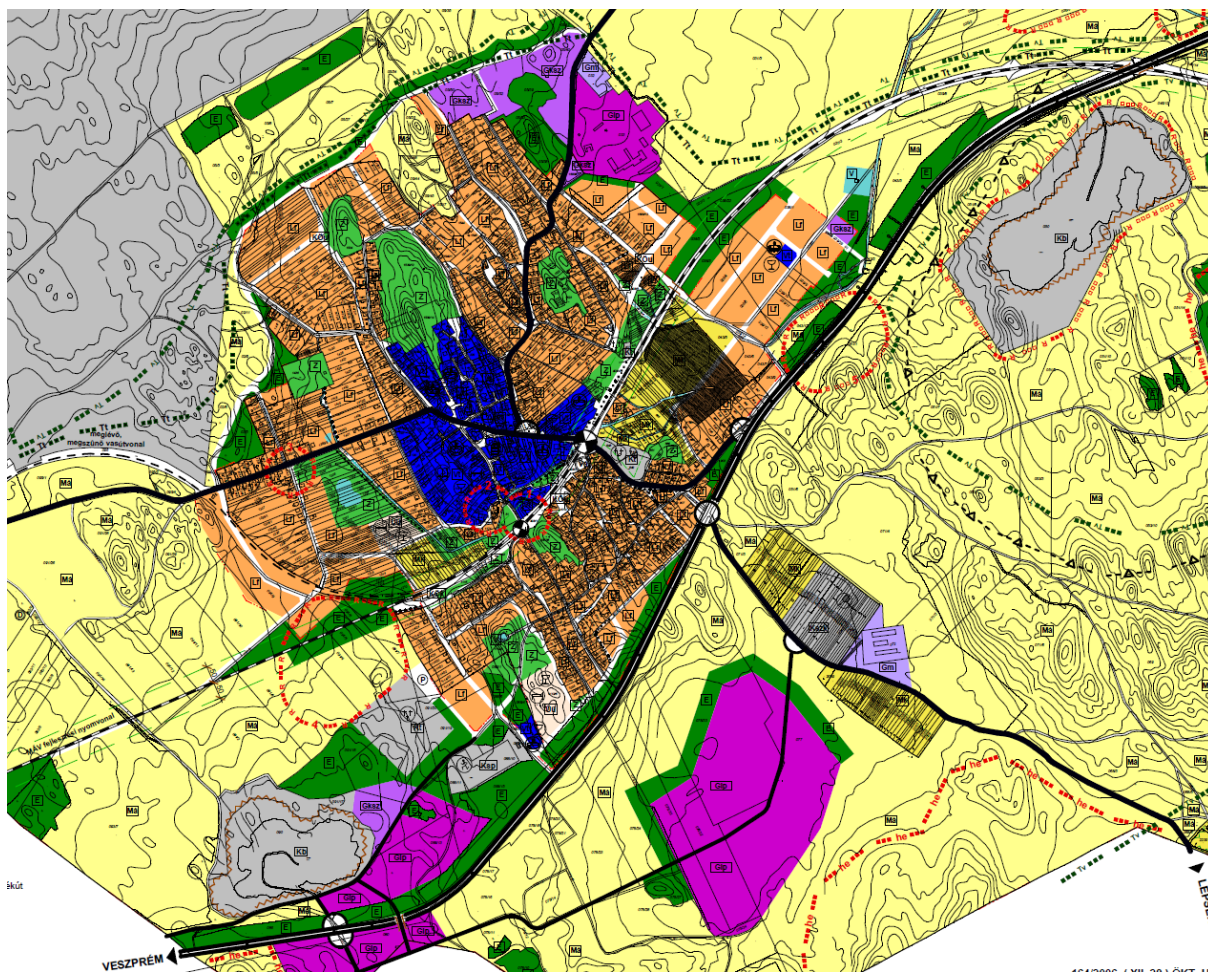
1.4 A HELYI JELENTŐSÉGŰ VÉDETT VAGY VÉDELEMRE ÉRDEMES ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG

1.4.1 Településszerkezet

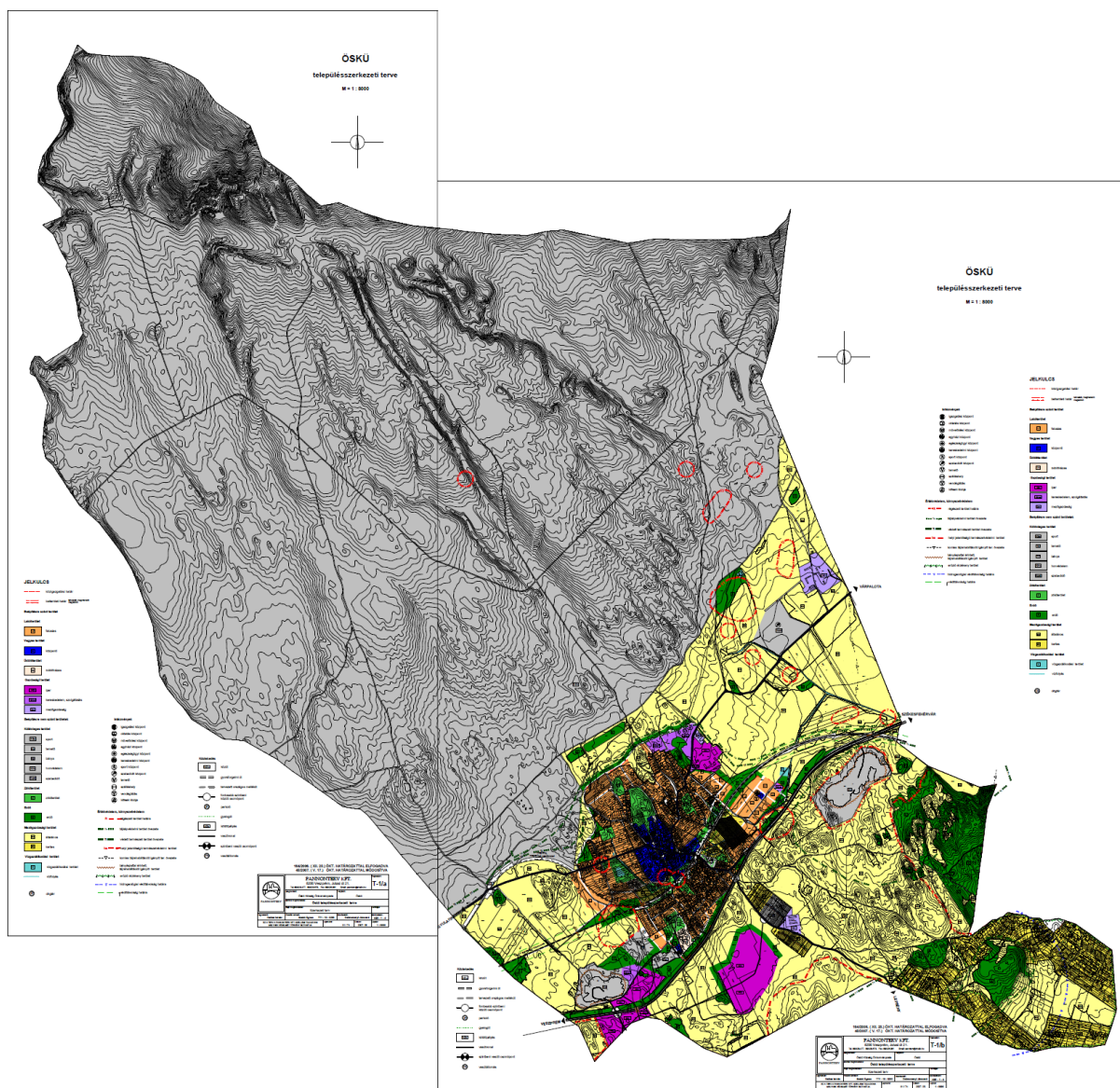
A településszerkezetet alapjában a közigazgatási terület domborzati, művelési sajátosságai és a középkori településszerkezet határozzák meg. A vízfolyások (Klubecz-patak) és a belső dombok körül jönnek létre az első erődített beépítések, a malmok, majd folytatódik a beépítés az völgyek és dombhátak irányába. Egyes területeken megjelennek ugyan később utcás, szalagtelkes, falusias karaktert mutató településrészek, viszont a belső területek kismélységű telkekből állnak, szétszórta, a domborzathoz igazodó vegyes beépítésekkel. Ezeken a részeken a többirányból összefutó utcák találkozásánál háromszög alakú kis teresedések alakultak ki. A '70-es évektől találunk a település szélein kertes családiházak új utcákat az adott kor stílusához igazodó földszint+tetőteres, oldalhatáros beépítésekkel.

A külterületek szerkezetét szintén a domborzat és az egykori utak helyzete határozza meg. A középkori utak sok helyen még a római kori nyomvonalakat követik. Igazán jelentős változást a 8-as számú út új nyomvonalának kijelölése hoz 1927-32 között, amikor a térség kelet-nyugati települések közötti forgalma már nem a településen halad át. Hasonlóan nagy változás a vasútvonal megépítése 1869-72 között, amely jelentősen szétvágja a település belső kapcsolatait.

A területhasználatban nagy túlsúllyal szerepelnek az intenzíven nem művelt rét, legelő területek, amelyek nagy része katonai gyakorlótérként is üzemel. A mezőgazdasági művelés a beépített belterület környékén, illetve a Péti zártkerti területekhez kapcsolódó szőlőhegyben jellemző. A gazdasági területek súlya jelenleg még nem jelentős, viszont a 8-as úttól délre megjelentek gazdasági terület fejlesztésre irányuló területhasználatok. Az egykori mezőgazdasági majorokban jellemzően állattartás folyik. Az útfejlesztésekkel összefüggésben megjelentek a nagy kiterjedésű bányaterületek is.

részlet Öskü hatályos településszerkezeti tervéből

Óskü hatályos településszerkezeti terve a teljes közigazgatási területre

1.4.2 Telekstruktúra, utcavonalvezetés

Óskü belső területeinek telekszerkezete megegyezik a középkori és 18. századi telekstruktúrákkal. Ezek sokszor szabálytalan telkek, amelyek a terepadottságokhoz igazodnak. Az utcák a domborzati viszonyokat és a középkori nyomvonalakat követik. A hosszabban elnyúló utcák mentén már szalagtelkes telek morfológia jellemző. Itt mélyebb telkek is előfordulnak.

A telkek néhány belső telek kivételével szinte mindenhol előkertesek, jellemző a szellős, sok zöldfelülettel rendelkező beépítés. A régi utcaszakaszokon emellett karakteres, tömör kerítéssel lehatárolt telekvonalakat találunk.

Az új beépítések nem alkalmazkodtak minden esetben a hagyományos beépítési módhoz, ezért egyes utcák nem mutatnak egységes utcaképet. A történelmi településmagban az épületek jellemzően egy szintesek, az újabb épületek esetében egy szint + tetőtér magasságú épületek is előfordulnak.

A gazdasági területeken a beépítés módja szabadonálló.

1.4.3 Utcaképek

Fő utca bevezető szakasza keleti irányból a 8-as sz. főút felől

tipikus kiteresedő közterület az utcák találkozásánál a vasúttól délre

közterület a dombra felfutó Kodály Zoltán és Ibolya utcák találkozásánál a vasúttól délre

Rózsa utca utcarészlet északi irányban vegyes beépítéssel

Kis utca déli irányban történelmi beépítéssel keskeny közterülettel

Fő utca nyugati irányban vegyes beépítéssel

Fő utca keleti irányban vegyes beépítéssel

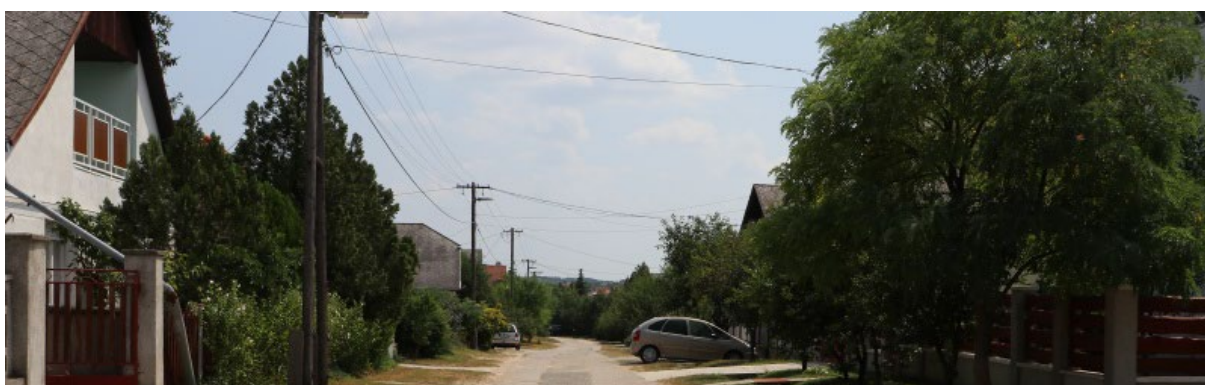
Völgy utca északi irányban vegyes beépítéssel keskeny közterülettel

Bántai utca déli irányban történelmi beépítéssel híddal a vízfolyás felett

Bántai utca északi irányban karakteres oldalhatáros, falusias beépítéssel

István utca déli irányban a '80-as évek földszint+tetőteres beépítésével

1.4.4 A helyi építészeti örökség települési értékleltára

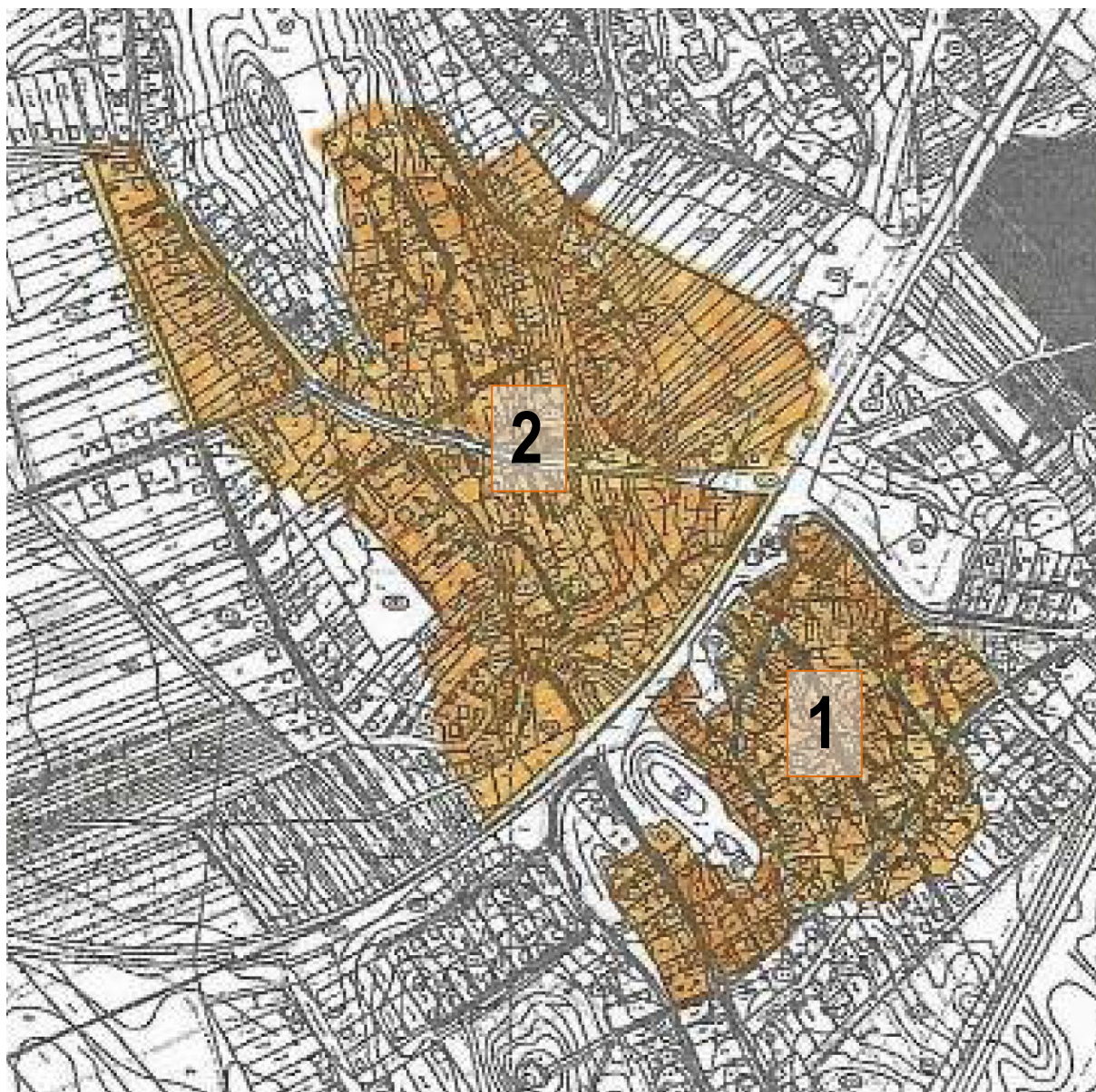
Öskü Község Önkormányzat képviselő-testületének Öskü Község Helyi Építési Szabályzatáról szóló 8/2007 (V.18.) önkormányzati rendelete (továbbiakban HÉSZ) 45.§-a és a szabályozási terv tartalmazza a helyi értékvédelmi területek lehatárolását.

Öskü Község Önkormányzat Képviselő-testülete a 116/2017 (XI.29) számú határozatával hagyta jóvá Öskü község Településképi Arculati Kézikönyvét (TAK). A TAK 4. fejezete településrészenként javaslatokat tesz helyi területi védelem lehatárolására és egyedi értékek helyi védelem alá helyezésére.

Öskü Község Önkormányzat Képviselő-testületének a község településképeinek védelméről szóló 16/2017. (XI.30.) önkormányzati rendelete (TKR) a TAK alapján helyi területi védelem alá helyezte az alábbi területeket:

1. számú terület: terület: történelmi település a vasút alatti területen (Fő utca, Honvéd utca, Jókai utca, Mecset utca, vasúti vágány által határolt terület)

2. számú terület: történelmi település a vasút feletti területen (Mecset utca folytatása, Szabadság tér, Dózsa Gy. utca páros oldala, a Szabadság tér északi oldala, Petőfi utca, Szikla utca, Iskola utca, Kossuth tér, Bántai utca, Ósbő Vezér utca eleje)

A TKR egyedi védelem alá tartozó egyedi értékeket nem határoz meg.

A felsorolt előzmények ismeretében a tanulmány készítése során lefolytatott terepbejárás alkalmával felmértük a védelemre javasolt értékeket, amelyeket részletesen az örökségvédelmi hatástanulmány 2. mellékletét képező települési értékleltárban ismertetünk.

NYILATKOZATOK

NYILATKOZAT

Alulírott Mezei László építész nyilatkozom, hogy az örökségvédelmi hatástanulmányról szóló 395/2012. (XII. 20.) Korm. rendelet szerinti előírásnak megfelelően rendelkezem a tervfajta elkészítéséhez szükséges jogosultsággal és végzettséggel.

Építész tervezői kamarai névjegyzéki számom: É19-0006
Településtervezői kamarai névjegyzéki számom: TT/É 19-0006

Az általam készített örökségvédelmi hatástanulmány, annak vizsgálati munkarésze az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készültek, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Pápa, 2019. július 31.

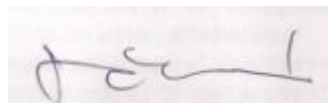
Mezei László
építész

NYILATKOZAT

Alulírott dr. Tankó Károly régész nyilatkozom, hogy a kulturális szakértői tevékenység folytatásának feltételeiről és a kulturális szakértői nyilvántartás vezetéséről szóló 19/2010. (IV. 23.) OKM rendeletben meghatározott kulturális szakértői tevékenység folytatására jogosító szakértői engedéllyel, az örökségvédelmi hatástanulmányról szóló 395/2012. (XII. 20.) Korm. rendelet régészet részsakterületen szakértői tevékenység végzésére szakértői jogosultsággal rendelkezem.

Az *Öskü község településrendezési eszközeinek módosításához* készített örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakági rész, az összeállítás időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján, az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készült. A tervezett változtatásokra vonatkozó javaslatok és megoldások az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak megfelelnek.

Budapest, 2019. július 31.

Dr. Tankó Károly

régész, örökségvédelmi szakértő

Szakértői engedély száma: OKM 289-5/2008